

Frilans i Underlandet.

Det våras för Alice – som ingen lyckas göra till sin.

Föratt vara i Underlandet är Alice i högsta grad närvarande och ovan jord. Så har det visserligen varit nästan ända sedan Lewis Carroll skrev böckerna om Alice, men i år är det mer Underland än vanligt. Tim Burtons filmversion av Lewis Carrolls berättelse har gått upp på biograferna, på Maximteatern i Stockholm ges "Alice" med Amy Diamond i huvudrollen, och veckotidningarna fylls av Alice-inspirerade modereportage. Så brukar det inte vara. De slitstarka berättelserna återvinns visserligen ständigt, men under nya namn, under nya alias.

Alice är ett undantag. Alice är större än så. Hon har "undkommit sin berättelse", som litteraturkritikern Michael Hancher uttrycker det. Tillsammans med Pinocchio, Tarzan, kanske vår egen Pippi Långstrump och några till så har Alice blivit frilans, inte underställd någon särskild originalversion eller copyright. "Alice i Underlandet" har blivit det Emer O'Sullivan kallar "skriftlig folklore" – det vill säga en berättelse och/eller karaktär som de flesta känner till, men som ingen är riktigt säker på hur den "egentligen" är, och där hela tiden nya versioner uppstår. Den minsta gemensamma nämnaren är "Alice = flicka möter märkliga varelser i en fantasivärld".

Potentialen finns förstas redan från början. Carrolls berättelse bygger på ett enkelt folksagomönster som kan varieras med valfritt antal episoder utan att grunden går förlorad. Och uppslagen till böckerna hämtade Carroll för övrigt från många olika sagoberättarstunder. Därför kan "Alice i Underlandet" och "Alice i Spegellandet" lika gärna vara *en* berättelse – som den ofta blir i film eller teaterversioner – eller, om man så vill, delas upp på fler än två.

Men man kommer inte långt genom att bara smidigt anpassa sig till urgamla sagomönster om man vill skapa en litteraturens superstjärna som Alice. Ytterligare en nyckel är Carrolls språk. Det är lite som med Shakespeare. Även när man inte längre förstår allusionerna och ordlekarna, fascinerar man. Den som vill nytolka den här berättelsen måste också förhålla sig till språkets briljans. Då räcker inte ett folksagonummer eller ett nytt namn. Då måste man åkalla Alice.

John Tenniel gjordes säkert också sitt till för att Alice-böckerna skulle komma att imiteras och nytolkas. Genom sina satiriska teckningar i tidskriften Punch var han betydligt mer känd än Carroll. Illustrationerna satte tonen – se här en berättelse som lämpar sig för debatt, tolkning. Inte minst ger sig ständigt nya generationer illustratörer i kast med att skapa sina bilder av Alice. Samma sak med författare, filmmakare, teaterregissörer, språk- och litteraturvetare, modedesigner, reklamare. Vi skapar ständigt nya versioner av Alice. Hon växer. Hon blir större än Underlandet.

Precis som i boken.

"Alice i Underlandet" i Tim Burtons tappning.

FOTO: DISNEY

23/3 2010

John Sundmark